

Naukkarinen
12.10.2022

Eduskunta
Talousvaliokunta

Kutsu kuultavaksi, asia: HE 109/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta annetun lain ja kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Energiateollisuus ry (ET) kiittää mahdollisuudesta kommentoida näkemyksemme ja toteamme kommentteissamme seuraavaa:

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Hallituksen esityksessä on todettu, että työmäärän lisäys arvioidaan kuitenkin niin vähäiseksi, ettei sillä olisi vaikutusta viranomaisen resurssointiin. Jo nykyisin lunastusluvan hakemisprosessi kestää erittäin pitkään ja lunastusluvan saannissa esiintyy viiveitä hankkeiden runsaan määrän ja viranomaisen riittämättömien resurssien vuoksi. Edellä mainittujen syiden takia lunastusluvan tavoiteaika ei toteudu edes nykyisinkään. Tällä hetkellä on entistä kriittisempää saada prosessiesteet raivattua vihreän siirtymän edellyttämien investointien tieltä. Vihreän siirtymän edellytyksenä on myös tuotantolaitosten (etenkin tuulivoimaloiden) liityntäjohtojen sujuva ja tehokas rakentaminen sekä liittämisen edellyttämän sähköverkkoinfrastruktuurin rakentaminen. Vihreän siirtymän investointien lupamenettelyjen vauhdittamisessa lunastuslupien käsittelyn nopeuttamisella on erittäin merkittävä rooli, jonka takia resurssiongelmaan on puututtava.

Koska ehdotuksessa lisätään lunastusluvan myöntämisen edellytyksiin ympäristöllisiä näkökohtia, tulee sekä lunastuslupahakemusta käsittelevän viranomaisen että hakemukseen lausuntoja antavien viranomaisten työ määrä väistämättä lisääntymään ja siten lunastuslupaprosessien kesto viivästymään entisestään, ellei viranomaisten resursseja samalla lisätä. Lisäksi on huomioitava, että lunastuslupahakemusten määrä nousee. Työ- ja elinkeinoministeriölle on osoitettava merkittävät lisäresurssit valmistelevaan lunastuslupien käsittelyä valtioneuvostossa. Näiden osalta yksi merkittävä pullonkaula on tällä hetkellä TEM:n lunastuslupamenettelyn aliresursoinnista johtuva hitaus. Lunastuslupia valmistelevaan tullaan tarvitsemaan useampi henkilö.

Ehdotuksen mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annetun lain (897/2007) 3 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten tehtävänä on valvoa yleistä etua ympäristö- ja vesiasioissa. Lunastusluvan muuttuminen näiden hankkeiden osalta hankelupatyypiksi ratkaisuksi ja ympäristöllisten näkökohtien painoarvon lisääntyminen lupamenettelyssä laajentaa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtävää lupamenettelyvaiheessa voimassa olevaan sääntelyyn verrattuna. Lunastuslupaviranomaisen tulee viran puolesta tutkia lunastusluvan myöntämisen edellytykset, mutta ELY-keskuksen lausunto on merkityksellinen erityisesti ympäristöllisten edellytysten käsillä oloa arvioitaessa. Työmäärän lisäystä on hankala arvioida, koska ELY-keskus on aiemmin perehtynyt osittain hankkeeseen ympäristövaikutusten arviointimenettelyn yhteydessä.

Jo aikaisempaan kuvattuun resurssiongelmaan olisi hyvä ottaa ratkaisuna huomioon, että YVA-menettelyä edellyttävän hankkeen ympäristövaikutukset ja ympäristölliset edellytykset tulee tutkia jo YVA-menettelyssä hyvin kattavasti, joten lunastusluvan yhteydessä tehtävän lupaharkinnan ja ELY:n lausunnon lunastuslupamenettelyssä tulee perustua YVA:ssa todettuihin huomioon otettaviin seikkoihin ja niiden korjaamiseen. Tässä on tarkoituksena huomioida ja panna täytäntöön YVA-menettelyssä arvioidut ja

todetut hankkeen toteuttamisen ympäristölliset edellytykset, joten ei ole perusteltua enää lunastuslupan yhteydessä suorittaa uutta arviointia, vaan laittaa täytäntöön YVA-menettelyn yhteydessä jo todetut huomioonotettavat seikat.

Taloudelliset vaikutukset

Taloudellisten vaikutusten osalta on todettu, että muutoksilla ei arvioida olevan vaikutusta hankkeiden tai lunastuslupamenettelyssä käsiteltävien asioiden määrään. Lupaharkintaan esitetyt muutokset lisäävät työtä hakemuksen laatimisvaiheessa, lupamenettelyssä ja mahdollisesti muutoksenhakuvaiheessa. Tästä aiheutuvat kustannukset kohdistuisivat pääasiallisesti toiminnanharjoittajalle. Edelleen ehdotuksen mukaan ehdotettujen säännösten ei arvioida lisäävän sanottavasti hankkeiden toteuttamiskustannuksia nykyiseen käytäntöön verrattuna.

ET haluaa huomauttaa, että sähköverkkoyhtiöiden rakentamiskustannuksiin kohdistuu jo nykyisin merkittäviä paineita sähkömarkkinalain kautta. Tämän takia on tärkeää varmistaa, että hankkeen toteuttamiskustannukset lainmuutoksen takia eivät kasvaisi nykyisestä. Lisäksi ehdotuksessa esitetyt lupamääräykset ja jälkivalvonta voivat tulevaisuudessa edellyttää toiminnanharjoittajilta uusia raportointivelvollisuuksia tai muita toimenpiteitä, jotka voivat aiheuttaa lisäkustannuksia. Myös edellä mainitut vaikutukset tulisi huomioida hallituksen esityksessä.

Muutoksenhakutuomioistuimien resurssit

Yhteiskunnallisista vaikutuksista on todettu ehdotuksessa, että Luvanvaraisuutta ja lupaharkintaa koskevaan sääntelyyn esitettyjen muutosten myötä lupahakemusten määrät lisääntyisivät jonkin verran. Lupaharkinnan monipuolistuminen saattaa pidentää jonkin verran hakemusten käsittelyaikoja nykyiseen verrattuna ja siirtää yksittäisten hankkeiden käynnistymistä. Edelleen hallituksen esityksen mukaan muutosten ei kuitenkaan arvioida kokonaisuutena viivästyttävän vihreän siirtymän edellyttämien sähkönsiirtoyhteyksien rakentamista.

Ehdotuksen mukaan oikeus valittaa tässä laissa tarkoitettuja hankkeita varten annetusta lunastusluvasta on sillä alueella, jonne hanke sijoittuu tai jonne sen vaikutukset ulottuvat, toimivalla sellaisella rekisteröidyllä yhdistyksellä tai säätiöllä, jonka tarkoituksena on ympäristön-, terveyden-, tai luonnonsuojelun edistäminen taikka asuinympäristön viihtyisyyden edistäminen. ET pitää hyvänä, että valitusoikeus on rajausta.

Lausunnoilla oleva hallituksen esitys laajentaa merkittävästi lunastuslain soveltamisalaa nykyisestä. Hallituksen esityksen 2 §:n mukaan lunastuslupan soveltamisalaan kuuluisivat esimerkiksi sellaiset sähköjohdot, jotka eivät itsenäisinä hankkeina kuuluisi YVA-menettelyn piiriin, mutta jotka liittyvät olennaisesti YVA-menettelyn piiriin kuuluvaan hankkeeseen (esimerkiksi tuulivoimapuistojen liityntäjohdot). Edellä mainitun seurauksena jatkossa mahdollisesti merkittävä määrä hankkeita kuuluisi ehdotuksen mukaiseen soveltamisalaan, mikä todennäköisesti lisäisi lunastusluvista tehtyjen valitusten määrää, jolloin tällä olisi välitön vaikutus myös tuomioistuinten resurssointiin. Lisäksi hallituksen esityksen mukaan jatkossa lunastusluvista huomioidaan ympäristöasiat, mikä tulee todennäköisesti lisäämään lunastuslupien valituksia tuulivoimahankkeiden sähköjohtojen osalta. Todennäköisesti myös muiden kuin pelkästään tuulivoimahankkeiden sähköjohtoihin kohdistuvien lunastuslupien valitukset lisääntyvät, jos lunastuslupiin lisätään ympäristöasioita. Koska lunastuslupaa haetaan tyypillisesti vasta hankkeen loppuvaiheessa, valitukset lunastusluvasta viivästyttäisivät välittömästi hankkeiden toteutusaikataulua. Tämä tulee huomioida valmisteilla olevassa hallituksen esityksessä. ET pitää välttämättömänä, että tämän vaihtoehdon osalta varmistetaan, että hallinnollinen taakka ei kasva nykyisestä ja luvitusprosessin valitusoikeuksineen tulee olla sujuvaa ja nopeaa. Tämä on välttämätön edellytys Suomen hiilineutraalius-, huoltovarmuus- ja toimitusvarmuustavoitteiden kannalta.

4 § Sähköjohdon ja kaasun siirtoputken rakentaminen

Esityksen mukaan sähköjohdon tai kaasun siirtoputken sijoittamisesta voisi aiheutua yksittäiselle asianosaiselle huomattavaakin vahinkoa tai haittaa, jos johtoreitin siirtämisestä toisaalle aiheutuisi vielä enemmän vahinkoa tai haittaa. Toisaalta taas johtoreitin siirtämisestä mahdollisesti aiheutuva lisäkustannus lunastajalle ei estäisi johtoreitin tarkistamista, jos tällä voidaan vähentää johtoreitistä aiheutuvia haittoja. Edelleen esityksen mukaan johtoreitin keskeisestä merkityksestä ja hankkeiden nauhamaisuudesta johtuen reitin tarkistaminen lupamenettelyssä on mahdollista vain rajallisesti. Lunastuslupan hakija on hankkeen suunnitteluvaiheessa selvittänyt yksityiskohtaisesti reitin sijoittamista hakemuksen mukaiseen paikkaan, mutta ei välttämättä muualle. Voimajohto ja kaasuputki pyritään aina sijoittamaan niin, että vaikutukset ympäristölle ja muulle maankäytölle olisivat mahdollisimman vähäiset. Lunastusmenettelyssä voimajohtojen sijainnit ovat jo suhteellisen varmoja ja johtoreitin siirtäminen osittainkin näin myöhäisessä vaiheessa aiheuttaisi huomattavaa ylimääräistä haittaa hankkeiden toteuttajille.

Esityksen mukaan energian siirtoa järjestävissä ja verkon toimintavarmuutta turvaavissa hankkeissa on kyse sellaisesta yhteiskunnan toiminnan kannalta välttämättömästä toiminnasta, jota tulee arvioida kokonaisuutena. Kysymys on kokonaisvaltaisesta harkinnasta, jossa yleisen tarpeen vaatimuksen täyttymistä arvioidaan punnitsemalla yleisille intresseille aiheutuvia suotuisia ja haitallisia vaikutuksia keskenään. ET pitää tärkeänä, että esityksen perusteluissa tulisi huomioida myös kokonaisuuden arvioinnin osalta voimajohdon ja kaasuputken käyttötarkoitus sekä ottaa arvioinnissa huomioon myös ympäristövaikutukset, jos voimajohto tai kaasuputki jätettäisiin kokonaan rakentamatta. Hankkeiden haitat ja hyödyt kokonaisuutena pitäisi olla vertailussa mukana tasavertaisesti ja tähän tarvitaan uudenlaisia arviointimenetelmiä. Samalla pitää muistaa, että sujuva ja viiveetön hankkeiden läpivieminen mahdollistaa energijärjestelmän muutoksen ja toisaalta varman energiatoimituksen. Toisin sanoen, hiilinielujen väheneminen ei saa johtaa siihen, ettei (vihreää) sähköä tai kaasua voida siirtää kuluttajille, vaikka sen hyödyt ovat kiistattomat verrattuna puuston poiston haittaan.

Esityksen mukaan sähköjohtoa ja kaasun siirtoputkea rakennettaessa on otettava huomioon asemakaava. Rakentaminen ei saa vaikeuttaa alueen käyttämistä sille maakuntakaavassa tai oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa varattuun tarkoitukseen. Tilanteiden vaihtelevuuden sekä energiainfra- ja kaavoitushankkeiden aikataulujen erilaisuuden vuoksi tämä ei kuitenkaan ole mahdollista edellyttää sähköjohtoa tai kaasun siirtoputkea koskevaa aluevarausta luvan myöntämisen edellytykseksi. ET:n mielestä mikään kaavataso ei ole tarpeen linjojen sijoittamiselle, eikä niitä kaavoiteta nykyisinkään. Pidämme hyvänä kirjauksena, että aluevarausta ei edellytetä luvan myöntämisen edellytykseksi.

Ehdotuksen mukaan lunastuslupapäätöksessä on annettava hankkeesta aiheutuvien haitallisten vaikutusten rajoittamiseksi tarpeelliset määräykset johtolinjan sijainnista ja leveydestä, toteuttamistavasta ja -ajankohdasta sekä toiminnan vaikutusten tarkkailemisesta. Hallituksen perusteluissa on todettu, että lupamääräykset ovat kiinteässä yhteydessä lupaharkintaan. Niitä ei ole mahdollista pitää erossa toisistaan, sillä lupamääräyksillä varmistetaan toisaalta lain vaatimusten täyttyminen, toisaalta luodaan puuttuvia luvan myöntämisedellytyksiä. Kuitenkaan laissa ei ole tarkemmin kuvattuna mitä nämä määräykset voivat tosiasiaassa olla. ET pitää välttämättömänä, että hallituksen esityksessä annetaan jotain yleisiä suuntaviivoja tai esimerkkejä viranomaisen toiminnanharjoittajille annettavista määräyksistä.

Ystävällisin terveisin

ENERGIATEOLLISUUS RY

Saara Naukkarinen
Juristi